

idea

HEGEL

YUNAN VE ROMA DÜNYASI

TARİH FELSEFESİ — 3

İDEA D1 2011/06

HEGEL

Tarih Felsefesi

III

YUNAN VE ROMA DÜNYASI

Çeviren

Aziz Yardımlı

idea • istanbul

İDEA CEP KİTAPLARI — 024

İdea Yayınevi

Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul
iletisim@ideayayinevi.com / www.ideayayinevi.com

Bu çeviri için © AZİZ YARDIMLI 2006; 2010
GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL

Tarih Felsefesi

Vorlesungen Über Die Philosophie der Geschichte

Birinci baskı 2006

İDEA CEP KİTAPLARINDA Üçüncü baskı 2011

Tüm hakları saklıdır. Bu yayımın hiçbir bölümü

İdea Yayınevinin ön izni olmaksızın

yeniden üretilemez.

İDEA CEP KİTAPLARI DİZİSİ 024 / FELSEFE 14

SÜRELİ YAYIN

YAYININ ADI: Hegel; *Tarih Felsefesi 3 - Yunan ve Roma Dünyası*

YETKİ SAHİBİ / SORUMLU MÜDÜR: ALİYE ZEYNELOĞLU

YÖNETİM YERİ: İDEA YAYINEVİ

Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul

YAYININ SÜRESİ: 30 GÜNDE BİR

BASKI: BAYRAK MATBAASI

Davutpaşa Cad. 14/2 34015 Topkapı — İstanbul

DAĞITIM: YAYSAT

Doğan Medya Tesisleri, Hoşdere Yolu 34517 Esenyurt — İstanbul

Printed in Türkiye

ISSN 2146-3565

İDEA D1 2011/06

İçindekiler

Bölüm II. Yunan Dünyası 7

Kesim I. Yunan Tininin Öğeleri 8

Kesim II. Güzel Bireyselliğin Şekillenmesi 24

Altkesim I. Öznel Sanat Yapıtı 24

Altkesim II. Nesnel Sanat Yapıtı 27

Altkesim III. Politik Sanat Yapıtı 34

Persler İle Savaşlar 39

Atina 42

Sparta 45

Peloponez Savaşı 49

Makedonya İmparatorluğu 55

Kesim III. Yunan Tinin Düşüşü 58

Bölüm III. Roma Dünyası 62

KESİM I. İkinci Kartaca Savaşına Dek Roma 66

Altkesim I. Roma Tininin Öğeleri 66

Altkesim II. İkinci Kartaca Savaşına Dek Roma Tarihi 79

KESİM II. İkinci Kartaca Savaşından İmparatorluğa Dek

Roma 90

KESİM III.

Altkesim I. İmparatorluk Döneminde Roma 98

Altkesim II. Hıristiyanlık 102

Altkesim III. Bizans İmparatorluğu 119

EKLER

Kitap Üzerine Notlar 127

Sözlük 129

Dizin 135

İKİNCİ BÖLÜM

Yunan Dünyası

Yunanlılar arasında kendimizi hemen evimizde duyumsarız, çünkü Tinin toprağındayızdır; ve bu ulusun kökeni gibi dilsel özellikleri de ötelere, giderek Hindistan'a dek götürülebilse de, Tinin asıl yükselişi ve gerçek yeniden doğuşu ilkin Yunanistan'da aranmalıdır. Daha önce Yunan dünyasını gençlik çağı ile karşılaştırmıştım, ve bunu gençliğin kendi içinde ciddi ve geleceğe ait bir belirlenim taşıyor olması ve dolayısıyla zorunlu olarak daha ileri bir erek uğruna eğitime doğru itilmesi, buna göre kendi için bütünüyle tamamlanmış ve olgun olmayan bir şekil sunması ve tam bu nedenle kendini eksiksiz görmeyi istediği yerde en eksik olması anlamında yapmamıştım; demek istenen şey gençliğin henüz emeğin etkinliği, henüz anlağın sınırlı bir ereği uğruna çaba olmadığı, ama daha çok Tinin somut yaşam tazeliği olduğuydu: Bu dünya bedenselleşmiş Tin ve tinselleşmiş Duyusallık olarak duyusal şimdide ortaya çıkar — doğuşunu Tinden almış olan bir Birlik içinde. Yunanistan bize Tinin yaşamındaki gençlik tazeliğinin sevinçli görünüşünü sunar. Tin ilk kez burada kendini İstencinin ve Bilgisinin içeriği olarak kazanma noktasına dek olgunlaşır, ama öyle bir yolda ki, Devlet, Aile, Tüze, Din aynı zamanda bireyselliğin erekleridirler, ve bireysellik yalnızca o erekler yoluyla bireyselliktir. Buna karşı [yetişkin] insan, bireyselliği pahasına bile olsa, tutarlı olarak izlediği nesnel bir ereğin emeğinde yaşar.

Yunan tasarımının önünde yüzen en yüksek şekil Akhilles'tir — Şairin Oğlu, Truva Savaşının Homeros tarafından betimlenen genci. Homeros Yunan dünyasının onda yaşadığı öğedir, tıpkı insanın havada yaşamaması gibi. — Yunan yaşamı gerçek bir gençlik eylemidir. Onu Akhilles, *şiiysel*

genç başlatmış, ve Büyük İskender, *edimsel* genç sonlandırmıştır. İkisi de Asya'ya karşı kavgada görünürler. Akhilles, Yunanlıların Truva'ya karşı ulusal girişimlerindeki birincil kişilik olarak, onun başında durmaz, ama Kralların Kralına bağlıdır; düşlemsel olmadan önder olamaz. Buna karşı ikinci genç, İskender, edimsel dünyanın doğurduğu en özgür ve en güzel bireysellik, kendini olgunlaştıran o gençlik yaşamının başına geçer ve Asya'dan öç alır.

Buna göre, Yunan Tarihinde üç dönem ayırdetmemiz gerekir: Birincisi olgusal Bireyselliğin oluş süreci; ikincisi, önceki dünya-tarihsel ulus ile temas yoluyla, dışarıda kazanılan utkuda bağımsızlık ve gönenç dönemi; ve üçüncü ve son olarak Dünya Tarihinin sonraki organı ile karşılaşmada düşüş ve yıkılış dönemi. Başlangıçtan iç tamamlanışa dek süren ve bir ulusun önceki ile başa çıkabilmesini olanaklı kılan dönem onun ilk kültürünü kapsar. Eğer ulusun bir varsayımı varsa, örneğin Yunan dünyasının Doğu dünyasında olması gibi, başlangıcına yabancı bir kültür girer ve bir yandan kendi içinden, öte yandan yabancı uyarıdan çifte bir kültürü olur. Bu iki öğeyi birliğe getirmek onun eğitimidir; ilk dönem kendine özgü gerçek bir dinçliğe doğru toparlanma ile sonlanır ki, bu sonra kendini bu varsayımına karşı çevirir. İkinci dönem utku ve gönenç dönemidir. Ama ulus dışı doğru dönmüşken, belirlenimlerini içeride gevşek bırakır, ve dışarıya doğru gerilim sona erdiği zaman içte çekişme gelişmeye başlar. Sanat ve Bilimde de bu kendini İdealin Reelden ayırımında gösterir. Bu düşüş noktasıdır. Üçüncü dönem daha yüksek Tinin ondan doğduğu ulus ile ilişki yoluyla yıkılış dönemidir. Aynı süreç, hiç duraksama olmadan diyebiliriz ki, genel olarak her dünya-tarihsel ulusun yaşamında kendini gösterecektir.

BİRİNCİ KESİM

Yunan Tininin Öğeleri

Yunanistan Tözdür ki, aynı zamanda bireyseldir: Genel olarak Evrensel yenilmiş, Doğaya batmışlık ortadan kal-

dırılmış, ve böylece *coğrafi* ilişkilerin hantallığı da yitmiştir. Ülke çeşitli biçimlerde denize doğru yayılmış top-
raklardan, bir adalar çokluğundan ve kendisi yarımada
doğasında olan bir anakaradan oluşur. Peloponez yalnız-
ca dar bir kıstak ile anakaraya bağlıdır; bütün Yunanistan
körfezler tarafından yarılmıştır. Herşey küçük parçalara
ayrılmıştır ve bunlar aynı zamanda deniz yoluyla kolay
bağlantı ve ilişki içindedirler. Bu ülkede dağlar, dar ova-
lar, küçük vadiler ve ırmaklarla karşılaşırız; orada hiçbir
büyük ırmak ve hiçbir yalın vadi ovası yoktur; tersine bölge
dağlarla ve ırmaklarla çeşitli şekiller almış olsa da, büyük
yapılı tek bir kütle kendini öne çıkarmaz. Orada bu Do-
ğuya özgü fiziksel gücü bulamayız; orada her zaman yal-
nızca aynı şekli gösteren bir çevren ile kuşatılı ovalarında
hiçbir değişime uyarılmayan biçimdeş bir soyun yaşadığı
Ganj, İndus vb. gibi nehirler görmeyiz; tersine, ülkeye baş-
tan sona egemen olan şey bölünmüşlük ve çeşitliliktir ki,
Yunan halklarının türülük içindeki yaşamlarına ve Yunan
Tininin devingenliğine bütünüyle karşılık düşer.

Bu Yunan Tininin *öğesel karakteridir* ki, buna göre kül-
tür bağımsız bireyselliklerden doğar; öyle bir durumdan
gelişir ki, onda bireyler kendi başlarına dururlar ve daha
başından Doğa bağı tarafından ataerkil bir yolda birleştiril-
miş değildiler; tersine, kendilerini ilkin bir başka ortam-
da, Yasada ve tinsel Törede bir araya getirmişlerdir. Çünkü
başka her ulustan önce Yunan ulusu ne ise o olmaya bir
oluş sürecinden geçerek ulaşmıştır. Ulusal birliğin özgün-
lüğünde genel olarak bölünme, kendi içinde *ayrışıklık*,
irdelenecek başlıca kıpıdır. Bunun ilk yenilmesi Yunan
kültürünün ilk dönemini oluşturur; ve ancak böyle bir
ayrışıklık yoluyla ve onun böyle yenilmesi yoluyla güzel,
özgür Yunan Tini oluşmuştur. Bu ilke üzerine bir bilinci-
mizin olması gerekir. Böylesine güzel ve gerçekten özgür
bir yaşamın kendi kan akrabalığının ve dostluğunun sınırları
içinde kalan bir soyun pürüzsüz gelişiminden ortaya
çıkabileceğini düşünmek sıklık olacaktır. Giderek böyle
dingin, kendi içinde ayrışmamış bir açınının en yakın
imgesini sunan bitki bile ancak ışık, hava ve suyun karşıt-

lıklı etkinlikleri yoluyla yaşar ve büyür. Tinin taşıyabileceği gerçek karşıtlığın kendisi tinseldir; ona Tin olarak varolma kuvvetini kazandıran şey onun kendi içindeki ayrışıklığıdır. Yunanistan'ın tarihi başlangıcında bir ölçüde yerli, bir ölçüde yabancı soyların bu dolaşmalarını ve karışmalarını gösterir; ve halkı ile Yunan çiçeğinin en yüksek doruğuna erişmeye belirlenen Attika'nın kendisi çok değişik soyların ve ailelerin sığınma yeri idi. Dünya Tarihinin bağlamının dışında duran Asyatik imparatorlukların dışında, her dünya-tarihsel ulus bu yolda gelişmiştir. Böylece Yunanlılar, tıpkı Romalılar gibi, kendilerini bir *colluvium*dan, değişik ulusların bir bileşiminden geliştirdiler. Yunanistan'da karşılaştığımız soylar kalabalığından hangisinin aslında kökensel olarak Yunanlı olmuş olduğunu, hangilerinin yabancı ülkelerden ve dünya bölgelerinden göç etmiş olduklarını söyleyemeyiz, çünkü burada sözünü ettiğimiz zaman bütününde tarih-öncesi bir zamandır ve bulanıktır. Yunanistan'ın başlıca halklarından biri *Pelasgeler* idi; onlara ilişkin olarak elimizde olan değişik ve kendi içinde çelişik bulguları bilginler çok çeşitli yollarda bir uyum içine getirmeye çalışmışlardır, çünkü bulanık ve puslu bir dönem bilginlik için özel bir nesne ve uyarıdır. Doğmakta olan kültürün en erken özekleri olarak daha sonra az çok arkatasara çekilmiş ülkeler olan Trakya — Orfeus'un yurdu — ve Thessaly dikkati çeker. Ortak *Helenler* adı Akhilles'in yurdu Phthiotis'ten doğar — bir ad ki, Thukydidés'in sözlerine göre bu geniş anlamda Homeros'ta bulunmaz, tıpkı Yunanlıların kendilerini onlardan henüz belirli olarak ayırmadıkları *Barbarlar* adı gibi. Tek tek kabileleri ve dönüşümlerini araştırmak özel tarihe bırakılmalıdır. Genel olarak kabul edebiliriz ki, kabileler ve bireyler ülkeleri aşırı kalabalık bir nüfus tarafından doldurulduğunda onu kolayca bırakabiliyorlardı; bunun sonucunda bu kabileler bir göç durumundaydılar ve karşılıklı olarak birbirlerini soyuyorlardı. Kavrayışlı Thukydidés 'Bugün bile,' der, 'Ozolia Lokrialıları, Aetolialılar ve Akarnealılar eski yaşam yollarını sürdürürler; aralarında eski haydutluk günlerinin bir kalıtı olarak silah taşıma törelerini bırak-

mamışlardır.' Atinalılara ilişkin olarak, barış zamanında silahlarını bir yana bırakanların ilkin onlar olduğunu söyler. Böyle bir durumda tarım yapılamazdı; nüfus yalnızca kendini haydutlara karşı korumak zorunda kalmıyor, ama yabancı hayvanlara karşı da savaşım vermesi gerekiyordu (Herodotus'un zamanında bile Nestus ve Akhelous kıyıları aslanlarla doluydu); daha sonraki bir zamanda özellikle evcil sığırlar yağmaların hedefi oldu, ve tarım daha da yaygınlaştıktan sonra bile insanlar yakalanıyor ve köle olarak satılıyordu. Yunanistan'ın bu ilk durumu Thukydidés tarafından daha da ayrıntılı olarak anlatılır.

Öyleyse Yunanistan bu karışıklık, güvensizlik, soygunculuk durumundaydı ve kabileler sürekli olarak göç ediyorlardı.

Helenik halkların yaşamlarını ondan sağladıkları bir başka öge *Denizdi*. Kendilerini karada özgürce yayarken, ülkelerinin doğası onları bu deniz yaşamına götürdü ve dalgaların üzerinden özgürce sekmelerine izin verdi; böylece ne göçebe halklar gibi dolanıp durdular, ne de nehir bölgelerindeki halklar gibi uyuştular. Denizciliğin asıl hedefi tecim değil ama Korsanlıktı; ve Homeros'tan öğrendiğimize göre, bu henüz utanç verici sayılmıyordu. Korsanlığın bastırılması Minos'a yüklenir ve Girit ilişkilerinin güvenli olduğu ilk ülke olarak ünlüdür; çünkü daha sonra Sparta'da yeniden bulduğumuz durum, egemen bir partinin varlığı ve ona hizmet eden ve onun için çalışmaya zorlanan bir başkasının varlığı orada daha erken bir zamanda ortaya çıktı.

Yukarıda Yunan Tininin bir ögesi olarak ayrışıklıktan söz ettik, ve bilindiği gibi kültürün başlangıcı yabancıların Yunanistan'a gelişi ile çakışır. Törel yaşamın bu kökenini Yunanlılar minnettar bir anıt ile, mitolojik diyebileceğimiz bir bilinç biçiminde sakladılar. Mitolojide tarımın Serez'in eğittiği Triptolemus tarafından getirilişinin, evliliğin kurnumsallaştırılmasının vb. belirli anıları kapsar. Yurdunun uzaklarda, Kafkaslar'da olduğu kabul edilen Prometheus'a insanlara ilk kez ateşi üretmeyi ve ondan yararlanmayı öğretmiş olma onuru yüklenir. Demirin getirilişinin de

Yunanlılar için eşit ölçüde büyük bir önemi vardı, ve Homeros yalnızca bronzdan söz ederken, Aeskhylos demiri İskitya ile bağlar. Zeytin ağacının, örme ve dokuma sanatlarının getirilmesi, Poseidon tarafından atın yaratılması yine bu noktalara bağlıdır.

Bu başlangıçlardan daha tarihsel olan şey *yabancıların* varışıdır; değişik devletlerin yabancılar tarafından kurulduğu kabul edilir. Böylece Atina bir Mısırlı olan, ama tarihi karanlık kalan Kekrops tarafından kurulmuştur. Prometheus'un oğlu Deukalion'un soyu çeşitli Yunan kabileleri ile ilişkilendirilir. Dahası, Tantalus'un oğlu Frigyalı Pelops'tan söz edilir; sonra Mısır'dan Danaus; ondan doğan Akrisius, Danae ve Perseus. Pelops'un Peloponez'e büyük bir varsıllık ile gelmiş ve orada büyük saygınlık ve güç kazanmış olduğu söylenir. Danaus Argos'a yerleşmiştir. Fenike kökenli Kadmus'un varışı özellikle önemlidir ve Yunanistan'a harfli yazının onun tarafından getirildiği söylenir; Herodotus bunun Fenike yazısı olduğunu söyler ve bu önesürümü desteklemek için henüz orada bulunan eski yazıtları gösterir. Kadmus'un, bir efsaneye göre, Thebes'i kurmuş olması gerekir.

Böylece kültürde daha şimdiden Yunanlıların önünde olan eğitilmiş halklar tarafından bir kolonileştirme görürüz; gene de bu kolonileştirmeyi Kuzey Amerika'da İngilizlerinki ile karşılaştıramayız, çünkü bu sonuncular yerlilerle karışmamış, tersine onları sürmüşken, Yunanistan'da ise kolonistler ve yerli nüfus bir araya karışmıştır. Kolonistlerin varışlarının saptanan tarihi çok gerilere gider ve İÖ on dördüncü ve on beşinci yüzyıllara düşer. Kadmus'un Thebes'i İÖ 1490 yılına doğru kurmuş olması gerekir, ve bu tarih Musa'nın Mısır'dan çıkışı ile (İÖ 1500 yılları) hemen hemen çakışır. Amfiktyon da Yunanistan'ın kurucuları arasında sayılır ve Thermopylae'de asıl Yunanistan'ın birçok küçük kabilesi ile Thessaly arasında bir birlik kurmuş olduğu ve daha sonra büyük Amfiktyon Ligasının bundan doğduğu söylenir.

Bu yabancılar öyleyse Yunanistan'da kalelerin ve krallıkların kurulması yoluyla sağlam *özek noktaları* oluş-

turmuşlardır. Argolis'te eski kaleyi oluşturan duvarlara Kyklops duvarları denir; bunların bir bölümü yakın zamanlarda bile bulunmuştur, çünkü yokedilemeyecek denli sağlamdırlar. Bu duvarların bir bölümü ara boşlukları küçük taşlarla doldurulmuş düzensiz bloklardan, bir bölümü ise özenle birbirlerine uydurulmuş taş kütlelerinden yapılmıştır. Tirnys ve Mykene'nin duvarları bu türdendir. Mykene'deki aslanlı kapı Pausanias'ın betimlemesinden bugün bile tanınabilir. Argos'un egemeni olmuş olan Proetus tarafından bildirildiğine göre, bu duvarları yapan Kyklopsları Lykia'dan kendisi ile birlikte o getirmiştir. Ama onları eski Pelasgerler'in kurmuş oldukları kabul edilir. Kahramanlık çağının prensleri konutlarını çoğunlukla böyle duvarlar tarafından savunulan kalelerin içinde yaptırıyorlardı. Yaptırdıkları hazine evleri özellikle dikkate değerdir, örneğin Orkhomenos'ta Minyas'ın, ve Mykene'de Atreus'un hazine evleri. Bu kaleler öyleyse küçük Devletler için özek noktalarıydılar: Tarım için büyük bir güvenlik sağlıyor, tecimi soygunculuğa karşı koruyorlardı. Gene de, Thukydidés'in bildirdiği gibi, yaygın korsanlık nedeniyle denizin hemen yakınlarına kurulmuyorlardı; buralarda kentler ancak daha sonraki bir tarihte göründüler. Böylece birlikte yaşamanın ilk sağlamlığı o kraliyet evlerinden doğdu. Prenslerin uyruklar ve birbirleri ile ilişkilerini en iyi Homeros'tan öğreniriz. Yasal bir düzen üzerine değil, ama varsıllıkların, iyeliklerin, silahların, kişisel yürekliliğin üstün gücü üzerine, bilginin ve bilgeliğin üstünlüğü ve son olarak soy ve atalar üzerine dayanıyordu; çünkü Prensler, kahramanlar olmakla, yüksek soydan geliyor olarak görülüyorlardı. Halklar onlara boyun eğiyorlardı, ama bir kast ilişkisi yoluyla onlardan ayrılmadıkları gibi onlar tarafından ezilmeleri de söz konusu değildi; ataerki ilişki içinde de değillerdi (ki buna göre şef yalnızca ortak kabilenin ya da ailenin başıdır); ne de açıkça yasal bir hükümet gereksinimi içindeydiler; tersine, boyun eğmeleri yalnızca bir arada olma, ve onlara yönelik bir haset ya da kötü niyet olmaksızın buyurma alışkanlığında olan bir efendiye boyun eğme gibi yaygın bir gereksinime bağlıydı. Prensın ancak

kazanmayı ve ileri sürmeyi bildiği ölçüde kişisel yetkesi vardı; ama bu üstünlük yalnızca bireysel kahramanlık doğasında olduğu ve kişisel değer üzerine dayandığı için, uzun sürmezdi. Böylece Homeros'ta Penelope'nin taliplerinin orada bulunmayan Odysseus'un mülkiyetini oğluna en küçük bir saygı göstermeksizin iyeliklerine aldıklarını görürüz. Babasını araştırmakta olan Akhilles, Odysseus Hades'e inerken, onun yaşlı olduğu için bundan böyle saygı görmeyeceği görüşündedir. Töreler henüz çok yalındır; prensler kendi yemeklerini hazırlarlar, ve Odysseus kendi evini kendisi yapar. Homeros'un *İliada*'sında bir Krallar Kralını, büyük ulusal seferin bir şefini buluruz; ama öteki güçlüler onu özgür bir konsey gibi çevrelerler; prens onurlandırılır, ama herşeyi başkalarını memnun edecek bir yolda düzenlemek zorundadır; Akhilles'e karşı şiddete başvurur, ama Akhilles bu nedenle kendini kavgadan geri çeker. Tek tek prenslerin halk ile ilişkileri de eşit ölçüde gevşektir ve kalabalık arasında her zaman dinlenme ve saygı isteminde olan bireyler bulunur. Halklar prensin savaşlarında onun paralı askerleri olarak dövüşmezler, ne de yalnızca dürtülmeleri gereken aptal bir serf sürüsü gibidirler; kendi çıkarları uğruna da dövüşmezler; ama onurlu şeflerinin yoldaşları olarak, onun eylemlerinin ve ününün tanıkları olarak ve tehlikede onu savunanlar olarak savaşır. Tanrıların dünyası da bu ilişkiler ile tam bir benzerlik gösterir. Zeus Tanrıların Babasıdır, ama tanrıların her birinin kendi istenci vardır; Zeus onlara ve onlar da Zeus'a saygı gösterir; Zeus zaman zaman onları azarlayabilir ve onlara gözdağı verebilir, ve o zaman bunlar onun istencini kabul eder ya da darılarak geri çekilirler; ama sorunların aşırıya varmasına izin vermezler, ve Zeus herşeyi bütününde öyle ayarlar ki, birine şunu, bir başkasına bunu teklif ederek doyum bulabilmelerini sağlar. Öyleyse yeryüzü dünyasında olduğu gibi Olympos dünyasında da birliğin yalnızca gevşek bir bağı sürer; kraliyet henüz monarşi olmamıştır, çünkü ona gereksinim ancak daha geniş bir toplumda doğar.

Bu durumda, bu ilişkiler ortasında, o çarpıcı ve büyük

olay yer alır, bütün Yunanistan ulusal bir girişim için, *Truva Savaşı* için bir araya toplanır ve böylelikle Asya ile Yunanlılar için çok önemli sonuçları olan daha geniş bir ilişki başlar. (Jason'un Kholkis'e bu girişimi önceleyen seferi de şairler tarafından konu edilmiştir; ama *Truva Savaşı* karşısında çok sınırlı bir olaydı.) Bu ortak davanın vesilesi olarak Asya'dan bir prens oğlunun konukseverlik kurallarını çiğnemiş ve konuğunun karısını kaçırma suçunu işlemiş olması gösterilir. Agamemnon gücü ve saygınlığı yoluyla Yunanistan'ın prenslerini toplar. Thukydides onun yetkesini kalıtsal egemenliğine olduğu gibi başkalarınınkinden çok üstün olan deniz gücüne de bağlar (Hom. *Il.*, 2, 108); gene de birleşme dışsal zorlama olmaksızın ortaya çıkmış ve bütün güç salt kişisel onay üzerine toparlanmış görünür. Helenler daha sonra hiçbir zaman yinelemeyecek bir düzeyde birlik içine getirilmişlerdir. Çabalarının sonucu *Truva'nın* ele geçirilmesi ve yokedilmesi — onu sürekli bir iyelik yapma gibi bir amaçları olmaksızın. Bu nedenle bu bölgede yerleşme gibi dışsal bir sonuç doğmadı; yine, ulusun bu tekil eylem için birleşmesi kalıcı bir politik birleşmeye de dönüşmedi. Ama şair Yunan halkının imgelemine gençliklerinin ve tinlerinin silinmeyecek bir imgesini sunmuştur, ve insanlığın bu güzel kahramanlık tablosu bütün gelişim ve kültürlerinde gözlerinin önünden silinmemiştir. Yine böyle, Orta Çağlarda da bütün Hıristiyanlığın tek bir ereğe, Kutsal Mezarın ele geçirilmesine doğru birleştiğini, ama tüm utkulara karşın benzer olarak kalıcı bir sonucun elde edilemediğini görürüz. Haçlı Seferleri yeni uyanan Hıristiyanlığın Müslümanlığın yalın, kendi kendisine eşit duruluğuna karşı verdikleri *Truva Savaşları*dır.

Kraliyet evleri bir yandan bireysel zulümler nedeniyle yokoldular, öte yandan adım adım kendiliklerinden sönüp gittiler; halklarla arasında hiçbir gerçek törel bağ bulunmuyordu. Yunan Trajedisinde de halk ve kraliyet evi bu konumları sürdürürler; halk edilgin, eylemsiz Korodur; kahramanlar eylemleri yerine getirir ve sonuçlarına katlanırlar. Aralarında ortak hiçbirşey bulunmaz; halkın yö-

netici bir gücü yoktur, tersine, yalnızca tanrılara başvurur. Böyle prenslerinki gibi kahraman bireysellikler dramatik sanatın özneleri olmaya benzersiz bir yolda uygundurlar, çünkü her yurttaş için geçerli olan evrensel yasalar yoluyla yönetilmezler, ama bağımsız olarak ve bireysel olarak karar verirler. Halk kraliyet evlerinden yalıtılmış görünür, ve bu sonuncular yabancı ögeler olarak, yazgıları için kendi içlerinde dövüşen ve sonuçlarına kendi başlarına katlanan daha yüksek birşey olarak görülürler. Kraliyet yerine getirmesi gerekenleri yerine getirdikten sonra kendini gereksizleştirir. Hanedanlar kendilerini kendi içlerinde yokederler, ya da halklarının nefreti, kavgası olmaksızın yıkılırlar; egemenlerin aileleri daha çok güçlerinin dingin uygulanışı içinde bırakılırlar, ve bu onların arkasından gelen halk egemenliğinin, demokrasinin, saltık olarak ayrı birşey sayılmadığının bir göstergesidir. Başka zamanların tarihleri bununla nasıl bir zıtlık içinde durur!

Kraliyet evlerinin bu çöküşü Truva Savaşından sonra yer alır ve arkasından birçok değişim ortaya çıkar. Peloponez Heraklidae tarafından ele geçirildi; bunlar halkların sonu gelmez göçleri tarafından bir daha bozulmayan dingin bir durum yarattılar. Tarih şimdi daha da karanlık olur, ve Truva Savaşının çeşitli olaylarını oldukça sağın olarak biliyor olsak da, arkadan gelen yüzyıllar boyunca önemli olaylar konusunda tam bir belirsizlik vardır. Hiçbir ortak girişim onları başkalarından ayırdetmez — eğer Thukydides'in anlattığı gibi Khalkidialıların Euboea'da Eretrialılar ile birçok halkın katılmış olduğu savaşlarını bu türden bir savaş olarak görmezsek. Kentler kendi içlerinde bitkisel bir yaşama çekilmişlerdir ve kendilerini en çoğundan komşuları ile savaşlarında gösterirler. Gene de, bu yalıtılmışlık içinde özellikle tecim yoluyla serpilmektedirler; bu da bir tür ilerlemedir ki, birçok parti kavgası yoluyla parçalanmaları bile bunun karşısında duramaz. Aynı yolda, Orta Çağlarda içeride olduğu gibi dışarıda da sürekli savaflara girişmiş olan İtalyan kentlerinin çok yüksek bir serpilme düzeyine ulaştıklarını görürüz. Thukydides'e göre, Yunan kentlerinin o günlerdeki büyük gönencini her yana gönderilen

koloniler de tanıtılar; böylece Atina İyonya'da ve birçok adada kendi kolonilerini kurdu; Peloponez'den koloniler İtalya'ya ve Sicilya'ya yerleştiler. Sonra, koloniler yine göreli ana-kentler oldular; örneğin Propontis ve Kara Deniz'de birçok kent kuran Miletus gibi. Kolonilerin özellikle Truva Savaşı ve Kyrus arasındaki zamanda bu yayılmaları burada dikkati çekici bir fenomendir. Bu şöyle açıklanabilir. Tekil devletlerde halk hükümet gücünü elinde tutuyordu, çünkü devlet sorunlarında karar için en yüksek yetke onlardaydı. Uzun süren dinginlik yoluyla nüfus ve gelişme hızla ilerledi, ve bunun doğrudan sonucu büyük bir varıllığın birikmesi ve onunla aynı zamanda büyük yoksunluğun ve yoksulluğun da kendini göstermesi oldu. Bizim anlamımızda işleyim bulunmuyor ve topraklar hemen iyelik altına alınıyordu. Tüm bunlara karşın, yoksul sınıfların bir bölümü yoksul yaşam koşullarına düşürülmeye izin vermedi, çünkü herkes kendini özgür bir yurttaş olarak görüyordu. Buna göre geriye biricik çözüm yolu olarak kolonileştirme kaldı; kendi yurtlarında sıkıntı çekenler başka bir ülkede boş topraklar arayabilir ve özgür yurttaşlar olarak tarım yoluyla geçinebilirlerdi. Kolonileşme böylece bir ölçüde yurttaşlar arasındaki eşitliği sürdürmenin bir aracı oldu; ama bu araç yalnızca bir yatıştırıcıdır, çünkü mülkiyet ayrımları üzerine dayalı kökensel eşitsizlik hemen yeniden kendini gösterir. Böylece eski tutkular yeni bir dinçlikle yeniden dirildiler ve varıllıklar hemen egemenlik uğruna kullanılır oldu; Tiranlar Yunanistan kentlerinde böyle ortaya çıktı. Thukydides şöyle yazar: 'Yunanistan varsıllaştıkça, kentlerde Tiranlar ortaya çıktı, ve Yunanlılar kendilerini daha büyük bir istekle denize verdiler.' Kyrus'un zamanında Yunanistan'ın Tarihi kendine özgü ilginçliğini kazanır; devletleri şimdi tikel belirlilikleri içinde görmeye başlarız. Kendine özgü Yunan Tininin gelişimi de bu zamana düşer; Din ve Anayasa onunla birlikte gelişirler, ve bu önemli kıpırlar şimdi ilgilenmemiz gereken noktalar.

Yunan Kültürünün başlangıçlarını ele alırken, ilkin bir kez daha belirtmeliyiz ki, topraklarının fiziksel yapısı karakteristik bir birlik göstermez, nüfus üzerinde ezici bir

güç uygulayacak biçimdeş bir kütle oluşturmaz; tersine, türlüölük gösterir ve belirleyici bir etkide bulunmaz. Böylelikle burada bir aile topluluğunun ya da ulus bağının hantal birliğı de yoktur; tersine, parçalanmış Doğa ve güçleri insanları daha çok kendi üzerlerine ve zayıf kuvvetlerinin genişlemesi üzerine yönlendirir. Böylece Yunanlıları parçalanmış ve birbirlerinden ayrılmış, iç Tine ve kişisel yığıtlığe geri atılmış, gene de aynı zamanda çok çeşitli yollarda uyarılmış ve her bakımdan temkinli görürüz; Doğaya karşı bütünüyle kararsız ve dağınık, onun olumsuzluklarına bağımlıdırlar, ve dışarıdan gelen her sese kulaklarını dikmişlerdir; ama öte yandan o denli de bu dış dünyayı düşünerek algılar ve kendilerinin edinirler, ona karşı yürekli dirler ve kendi güçlerine güvenirler. Bunlar Kültürlerinin ve Dinlerinin yalın öğeleridir. Mitolojik tasarımlarını ele alırsak, bunların temelinde Doğa nesnelere yattığını görürüz, ama tek bir kütle gibi değil, tekilleşmeleri içinde. Efesus'lu Diana (evrensel Anne olarak Doğa), Suriye'nin Kybele ve Astarte'si gibi evrensel tasarımlar Asyatik kalmışlar ve Yunanistan'a aktarılmamışlardır. Çünkü Yunanlılar Doğanın nesnelere yalnızca *dinlerler* ve onları imlemlerine ilişkin iç sorularla *tahmin ederler*. Nasıl Aristoteles'in dediğı gibi Felsefe meraktan doğuyorsa, Yunan Doğa Görüşü de bu tür meraktan doğar. Bununla denmek istenen Tinin olağan şeylerle karşılaştırabileceğı olağanüstü birşey ile karşılaşması değildir; çünkü kurallı bir Doğa süreci üzerine anlak bilgisi ve karşılaştırmacı bir derin düşünce henüz bulunmaz; tersine, uyarılmış Yunan Tini daha çok Doğadaki *Doğal* karşısında hayrete kapılmaktadır; onu verili birşey olarak alan bir aptal gibi davranmaz; tersine, onu ilkin Tin için yabancı birşey olarak alır; ama gene de ona, sanki kendi içinde ona dost olan ve kendini onunla olumlu olarak ilişkilendirebileceğı birşey taşıyormuş gibi, önsezisel bir güven ve inanç duyar. Bu *Hayret* ve bu *Önsezi* burada temel kategorilerdir; gene de Helenler bu kiplerde durup kalmadılar, Önsezinin sorguladığı İçi bilincin nesnesi olarak daha belirli bir tasarıma yansıtılar. Doğal olan ancak onu dolaylı kılan Tin tarafından dönüştürülmüş

birşey olarak geçerlidir, dolaysız olarak değil; insan *Doğal* olanı yalnızca uyaran olarak alır, ve ancak ondan yapmış olduğu *Tinsel* onun için geçerli olabilir. Bu tinsel başlangıç yalnızca *bizim* yaptığımız bir açıklama olarak da anlaşılmalıdır; tersine, Yunanlıların kendilerinin tasarımlarının birçoğunda bulunur. Öncezisel, dinleyici, imlem isteyen davranış bize kapsamlı bir *Pan* imgesinde temsil edilir. Pan Yunanistan'da nesnel bir bütün değil, ama aynı zamanda öznelin kıpısı ile bağlı olan belirsiz birşeydir; ormanın dinginliğindeki evrensel ürpertidir; buna göre ona özellikle ormanlık Arkadia'da tapınılırdı ('pan'ik korku temelsiz korku için olağan anlatımdır). Pan, bu ürpertici varlık, flüt çalarken de temsil edilir; Pan yalnızca iç öncezide kalmaz, ama yedi borulu düdükte algılanmaya da izin verir. Bu betimlemede bir yanda belirsiz ama algılanmaya izin veren birşey vardır; öte yanda böyle bir algılama yalnızca öznel imgelemedir ve algılayanın açıklamasıdır. Benzer olarak, Yunanlılar pınarların mırıltısını dinlediler ve bunun imlemini sorguladılar; ama imlem pınarların nesnel değil, tersine öznenin kendisinin öznel anlamıdır, ve daha da ileri giderek Naiad'ı bir Müz'e yükselten özneye aittir. Naiadlar ya da Pınarlar Müzlerin dışsal başlangıcıdır. Gene de pınarların mırıltısında işitilen şeyler Müzlerin ölümsüz şarkıları değildir; tersine, bunlar anlamlı olarak dinleyen, işitirken kendi içinde üreten Tinin yaratlarıdır. Doğanın ve doğal değişimlerin yorumu ve açıklaması, onlardaki anlam ve imlemin belirtilmesi öznel Tinin edimidir, ki Yunanlılar buna $\mu\alpha\nu\tau\epsilon\acute{\iota}\alpha$ adını verdiler. Bunu genel olarak insanın Doğa ile bağıntılanmışlık yolu olarak anlayabiliriz. Hem Gereç, hem de anlam dolu olanı ortaya çıkarıcı Açıklayıcı $\mu\alpha\nu\tau\epsilon\acute{\iota}\alpha$ 'ya aittir. Platon ondan düşler ve insanların hastalıkta içine düştükleri çılgınlık durumu ile bağıntı içinde söz eder; bu düşleri ve bu çılgınlığı açıklayabilmek için bir yorumcu, $\mu\alpha\nu\tau\iota\varsigma$, gerekir. Doğanın Yunanlıların ona yönelttikleri soruları yanıtlamış olması insanın Doğanın sorularını kendi Tininden yanıtlamış olması anlamında doğrudur. Görüş böylece arı şiirsel olur, çünkü onda doğal imgenin anlattığı anlamı Tin üretir. Yunanlılar

her yerde Doğalın bir sunuluşunu ve yorumunu isterler. Homeros'un *Odysssea*'nın son kitabında anlattığına göre, Yunanlılar Akhilles için duydukları acıya gömülmüşken denizden büyük bir gürültü gelir; Yunanlılar tam kaçışmak üzereyken deneyimli Nestor kalkar ve onlara bu görün-güyü açıklar. Thetis, der, oğlunun ölümüne feryat etmek için Nimfeleri ile gelmektedir. Yunanlıların kamplarında bir veba salgını çıkınca, rahip Kalkhas onlara Apollon'un rahibi Khryses'in kızının fidye karşılığında geri verilmemiş olmasına içerlemiş olduğu yorumunu sunar. Bilicilik başlangıçta bütünüyle bu yorumlama biçimini taşıyordu. En eski Bilici Dodona'da idi (bugünkü Janina bölgesi). Herodotus tapınağın ilk rahibelerinin Mısır'dan olduklarını söyler; gene de bu tapınağın eski bir Yunan tapınağı olduğu belirtilir. Kutsal meşelerin yapraklarının hışırtısı orada görücülük biçimiydi. Orada metal kaplar da asılıydı. Ama birbirlerine çarpan kapların sesleri bütünüyle belirsizdi ve hiçbir nesnel anlamları yoktu; anlam, imlem ilkin on-ları işiten insanlardan geliyordu. Böylece Delfi rahibeleri de bilinçsiz, duyarsız bir durumda, esrimenin sarhoşluğu (μανία) içinde anlaşılmas sesler çıkarırlar ve ilkin μάντις bunlara belirli bir anlam verir. Trofonius'un mağarasında yeraltı sularının gürültüsü işitilir, hayaletler görünürdü; ama bu belirsiz şeyler ilkin yorumlayan, kavrayan bir Tin yoluyla bir anlam kazandılar. Yine belirtmek gerek ki, Tinin bu uyarılmaları ilk olarak dışsal doğal dürtülerdir; ama daha sonra insanların kendilerinde yer alan içsel değişimler gelir, örneğin düşler ya da Delfi rahibesinin sanrıları gibi, ve bunlar μάντις tarafından anlamlı olarak yorumlanır. *İliada*'nın başında Akhilles Agamemnon'a karşı öfkeye kapılır ve kılıcını çekmek üzeredir; ama bir-den kolunu durdurur ve öfke içinde kendini tutarak Agamemnon ile ilişkisini düşünür. Şair bunu onu durdurmuş olanın Pallas-Athene (Bilgelik, Düşüncelilik) olduğunu söyleyerek yorumlar. Odysseus Faeakianlar arasında dis-kini geri kalanlardan daha uzağa fırlatınca ve içlerinden biri ona karşı dostça bir tutum gösterince, şair onda Pallas-Athene'yi tanır. Bu imlem böylece iç olandır, anlamdır,